

VACCINAREA: CUM SE POATE GĂSI O SOLUȚIONARE A CONFLICTELOR ETICE?

ANDREEA IULIA SOMEȘAN¹

REZUMAT. Vaccinarea: cum se poate găsi o soluționare a conflictelor etice?

Abordarea etică a tematicii vaccinării este o sarcină care ar putea întâmpina serioase dificultăți și situații conflictuale. Iar, principalele motive care produc aceste impedimente sunt următoarele: (1) posibila lipsă a unui fundament teoretic al discursului asociat practicii vaccinării și prejudecățile gândirii individului (2) care, asociate, dau naștere (3) perspectivelor divergente. În plus, chiar și valorile asumate de către individ pot avea o contribuție semnificativă asupra percepției balanței beneficii – dezavantaje a tipului de politică vaccinală utilizată. Iar pentru găsirea unei modalități de a aborda etic – în mod neconflictual și cu rezultate în vederea ameliorării încrederii în sistemul de sănătate – această problematică, doar individul poate oferi o imagine a percepției acestor aspecte la nivelul său. Astfel, studiile fenomenologice ar putea fi un răspuns la necesitatea găsirii unei abordări etice a unei problematici atât de complexe și cu un impact atât de extins asupra vieții întregii populației precum vaccinarea.

Cuvinte cheie: conflicte etice, vaccinare, politici publice, subiectivitate a percepției

ABSTRACT. Vaccination: How Find a Solution to Ethical Conflicts. The ethical approach of the vaccination topic is a task that could meet serious difficulties and conflicts. And the main reasons that cause these impediments are: (1) the possible lack of a theoretical foundation of the discourse about vaccination and prejudices of the individual thinking (2) that, conjunctively, raise (3) the divergent perspectives. Moreover, even the values assumed by the individual may have a significant contribution on apperception of the balance benefits - disadvantages of the political type used in the vaccination case. And for finding ways to ethical tackle this issue (without conflicts, but with good results to improve the confidence in the health system), only the individual himself can provide a picture of the apperception at his level of these issues. Thus, phenomenological studies could be an answer to the need of finding an ethical approach for such a complex issue and with such an extensive impact

¹ Absolventă a masteratelor Facultății de Istorie și Filosofie specializările Etică profesională și Filosofie antică și medievală, din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Absolventă al Facultății de Istorie și Filozofie din cadrul aceleiași universități, absolventă a Facultății de Artă și Design Cluj-Napoca; e-mail: somesan_andreea.iulia@yahoo.com

on the lives of the entire population like the vaccination. The ethical approach of the vaccination topic is a task that could meet serious difficulties and conflicts. And the main reasons that cause these impediments are: (1) the possible lack of a theoretical foundation of the discourse about vaccination and prejudices of the individual thinking (2) that, conjunctively, raise (3) the divergent perspectives. Moreover, even the values assumed by the individual may have a significant contribution on apperception of the balance benefits - disadvantages of the political type used in the vaccination case. And for finding ways to ethical tackle this issue (without conflicts, but with good results to improve the confidence in the health system), only the individual himself can provide a picture of the apperception at his level of these issues. Thus, phenomenological studies could be an answer to the need of finding an ethical approach for such a complex issue and with such an extensive impact on the lives of the entire population like the vaccination.

Key words: *ethical conflicts, vaccination, public policy, apperception subjectivity*

1. Introducere

Publicațiile care aduc în atenție aspecte legate de etica vaccinării se împart, în genere, în două categorii diametral opuse ca abordare. Pe de-o parte sunt cele care se concentrează asupra necesității vaccinării și a problemelor născute la nivel social de militanții anti-vaccinare. Pe de altă parte, se regăsesc cei care vorbesc cu îngrijorare despre nocivitatea vaccinării multiple generalizate a copiilor. Prin analiza acestora se poate observa contrarietatea existentă între poziționările eticienilor relativ la problema vaccinării și dificultatea de a se ajunge la un consens, fapt care determină mulți eticieni să părăsească scena acestor dezbateri, acceptând tacit, dificultatea abordării acestei tematici de o reală importanță pentru întreaga populație. Și totuși, ce face ca problema vaccinării și a producerii de noi vaccinuri să fie atât de dificil abordabilă pentru eticieni? Și, cu mult mai important decât atât, cum s-ar putea ajunge la o abordare etică non-conflictuală?

Articolul de față vine ca un rezultat al analizei literaturii științifice existente asupra acestei tematici, cât și în urma unei căutări personale, bazate pe interogare verbală, de a înțelege fenomenul a mai multor persoane, dovedindu-se a avea păreri foarte variate, în ciuda existenței unor constante privind fondul socio-cultural de proveniență a acestora. Analiza răspunsurilor primite în cadrul discuțiilor avute pe această temă a relevat un fapt oarecum surprinzător: persoane cu un nivel de pregătire medicală similar, după cum relevă și literatura de specialitate, pot avea considerente cu totul opuse asupra practicii vaccinării. Or, acest fapt creează cu atât mai multe dificultăți eticianului care încearcă să observe în ce măsură s-ar putea ajunge la un consens, prescriindu-se linii de conduită care să fie în măsură de a răspunde atât nevoilor societății, cât și celor ale individului.

Totuși, înainte de a ajunge în acel punct, ar trebui să ne întrebăm care ar fi raportul existent, în contextul vaccinării, între binele societății și cel al individului? Se poate considera că binele la nivelul unei comunități este realizat în urma găsirii unei modalități prin care binele la nivel individual este realizat în cea mai mare măsură posibilă, fiind o însumare a binelui fiecăruia în parte? Sau, din contră, binele comunității ar putea fi, într-un anumit număr de cazuri, în reală contradicție cu binele la nivel individual? Iar, dacă ar fi să luăm situația acesta din urmă, după cum se susține de anumite tabere, care ar putea fi miza realizării binelui comunității și cum s-ar putea traduce aceasta la nivelul individului ca element constituent al ei?

2. Originile istorice ale perspectivelor conflictuale asupra vaccinării

Perspectiva unui calcul probabilist aplicat problematicii vieții își are rădăcinile în secolul al XVIII-lea odată cu începutul dezbaterilor asupra inoculării variolei.² În acest context, o perspectivă politică vizând o responsabilitate socială de asumare a unui anumit risc de către fiecare individ prinde, în mod graduat, contur în discursul asociat practicii vaccinării. Totuși, susținerea unei astfel de relații conceptuale în cadrul tematic și practic al introducerii vaccinării obligatorii a provocat o opoziție crescândă³, sugerându-se diferite interese oculte ale organismelor socio-medice de a recurge la o astfel de politică vaccinală. Pe parcursul timpului, tehnologiile de producere a vaccinurilor au avut, desigur, o amplă evoluție conducând, astfel, la remanieri considerabile ale politicilor utilizate în implementarea lor, dar și la reconsiderarea motivelor de opoziție, care, desigur, nu s-au epuizat – indiferent cât de mult sau de puțin ar fi întemeiate. Din observarea studiilor publicate pe acest subiect, se poate observa faptul că, în mare parte, conflictele existente pe marginea practicii vaccinării au rămas cam la aceeași intensitate – singurul aspect de noutate este centrul de interes al acestor dezbateri. Prin urmare, astăzi, întrebările se pun îndeosebi asupra securității noilor tehnologii utilizate și asupra justetei discursului centrat asupra ideii unui pericol iminent al maladiei prin raportare la cel al vaccinurilor, uneori insuficient explicitat sau înțeles de către beneficiar. În plus, conceptul de risc pare a fi pus, în acest context, într-un raport atent ales cu cel de responsabilitate socială astfel încât se presează în mod incomprehensibil asupra necesității de a se vaccina, circumstanțe în care valoarea individului în

² Jean-Baptiste Fressoz, *L'apocalypse joyeuse*, Collection L'Univers historique, Paris, Le Seuil, 2012, p.30

³ Hervé Bazin, Histoire des refus vaccinaux, Bull. Acad. Natle. Med., 2010. 194, no s 4 et 5, 705-718, séance du 11 mai 2010, p. 711

sine pare să fie lăsată în penumbră de cea a comunității ca întreg.⁴ Privit dintr-o perspectivă a griji față de comunitate, este necesar, desigur, ca acest aspect să prevaleze. Totuși, pentru individul pus în situația de a se vaccina, asumându-și un anumit risc, probabil nu este cea mai comodă perspectivă de a vedea că el nu este considerat o valoare în sine, nefiind realmente, el ca parte constituantă a comunității, miza acestor programe. Astfel, această perspectivă ne-ar putea trimite la considerația kantiană⁵ de a nu vedea ființa umană niciodată ca mijloc, ci întotdeauna ca scop în sine. Or, atunci când individul este pus în situația de a se vaccina trebuie să perceapă, în primul rând, interesul și grija față de propria persoană și nu să i se repete despre nevoia de a se vaccina un anumit procentaj al populației pentru prevenirea apariției unui focar de boli infecțioase. Asta deoarece, probabil, în multe cazuri el nu va fi în măsură să înțeleagă acest aspect și, cu atât mai puțin, să și-l asume.

3. Avantajele și dezavantajele politicilor utilizate în practica vaccinării

Dat fiind faptul că problema facilității unei abordări etice a problemei vaccinării este mult influențată de tipul de politică utilizată în acest domeniu, este necesară observarea aspectelor pozitive și negative ale celor două tipuri de politici utilizate – recomandare și obligativitate. Primul fapt care interesează în alegerea unui anumit tip de politică vaccinală este măsura în care acesta poate avea o mai bună contribuție la realizarea unui procentaj cât mai ridicat al numărului de persoane vaccinate din rândul populației. Pentru o eficiență reală, este necesar ca rata imunizării să depășească pragul de 90 %⁶ Cu toate acestea, mecanismului prin care se realizează vaccinarea nu este ales având în vedere doar împlinirea acestui scop, ci trebuie avută în vedere și obținerea unui număr cât mai redus de eșecuri post-vaccinale. Fapt pentru care, este necesar a se pune un mai mare accent asupra insului ca individualitate în sine, și nu doar ca parte a unei anumite comunități.

Prin urmare, având în vedere aceste obiective, sarcina organismelor de sănătate ar fi să analizeze toate aspectele care ar avea o înrâurire asupra împlinirii acestora. Astfel, în metodologia de implementare a programelor de imunizare trebuie menținute anumite rezerve în impunerea arbitrării a oricărei dintre cele două tipuri de politici vaccinale – obligativitate sau recomandare –

⁴ Les vaccinations - dossier, in « adsp (actualité et dossier en santé publique) », juin 2010, n° 71

⁵ Immanuel Kant, *Critica rațiunii practice*, traducere Nicolae Bagdasar, Editura IRI, colecția Cogito, București, 1999, p. 56

⁶ M.-A. Dommergues, F. Robichon, S. Soltane, S. Refol, P. Panel, P. Foucaud, *Vaccination des nouveau-nés à risque élevé de tuberculose dans une maternité française*, Archives de pédiatrie, 2009;16:1270-1275, 10.1016/j.arcped.2009.06.011 p. 1273

prin observarea balansului contextual dintre avantaje posibile și riscuri cogniscibile. De asemenea, ținând cont de faptul fiecare dintre acestea va influența într-un anumit fel împlinirea obiectivelor propuse, este necesar ca, pentru ameliorarea rezultatelor obținute, sistemul de sănătate publică să intervină astfel încât să diminueze cât mai mult posibil deficiențele contextuale ale tipului de politică vaccinală aleasă.

Însă, pentru ca aceste carențe să poată fi compensate, este necesar ca, în primul rând, ele să fie cunoscute. Pe de altă parte, în luarea unei asemenea decizii, realizarea unei balanțe, pentru observarea ponderii, între aspectele negative și cele pozitive – aspecte de natură non-contextuală – este imperativă. De aceea, în rândurile următoare vom încerca să observăm, făcând apel și la unele păreri avizate, care dintre acestea prevalează sau care ar putea avea o mai mare pondere în luarea unei decizii capabile să mențină un aport considerabil în tratarea individului ca scop în sine.

Obligativitatea vaccinală

Aspecte pozitive

Unul dintre primele avantaje ale adoptării unei politici vaccinale bazate pe obligativitate este acela al obținerii facile al unei rate optime a imunizării în rândul populației. Cu toate că impunerea imunizării poate crea numeroase suspiciuni și controverse, existența unei astfel de legislații ar simplifica mult lucrurile pentru organismele de sănătate publică și pentru alți agenți implicați în implementarea acestor politici.

Apoi, după cum relevă și istoria obligativității vaccinale în Anglia⁷, pentru ca această politică să fie utilizată în programele de prevenție, este imperativ să existe instrumentele necesare implementării acesteia. În cazul acestui stat, sub influența agenților privați de vaccinare, parlamentul a decis, în anul 1808, înființarea unui centru național de vaccinare a cărui scop era asigurarea vaccinării gratuite în Londra și aprovizionarea altor centre de vaccinare pentru vaccinul antivariolic. Treizeci de ani mai târziu, o asociație a specialiștilor din domeniul sănătății a lansat apelul ca, în timpul epidemiei izbucnite, cei mai săraci din societate să poată fi imunizați gratuit. Iar primul text legislativ apărut în Anglia prin care autoritățile locale erau obligate să ofere imunizare gratuită persoanelor cu o situație financiară precară a fost cel din în 1840; fiind urmat de altele în anii 1953 și 1967. Cel din anul 1967 avea un caracter realmente coercitiv – dorindu-se generalizarea vaccinării.

⁷ Dider Torny, *De l'obligation vaccinale à la recommandation*, adsp. Nr. 71 juin 2010, p. 16

Așadar, în cazul inexistenței subvenționării – dusă, în unele cazuri, chiar până la gratuitate – nu s-ar putea impune obligativitatea vaccinală, dat fiind faptul că ele nu ar putea fi accesibile celor cu venituri reduse⁸. Prin urmare, un al doilea beneficiu major al adoptării acestui tip de politică este existența unui număr mai mare de vaccinuri subvenționate de stat și, în acest mod, o mai mare parte a populației ar putea beneficia de vaccinare fără a fi nevoită să suporte costurile financiare.

Aspecte negative

Conform textelor legislative, orice ființă umană are dreptul de uzufruct asupra propriului corp. Or, prin adoptarea unei astfel de politici vaccinale, drepturile sale sunt, într-o anumită măsură, alterate. Asta deoarece, nu este un imperativ în obținerea acordului beneficiarului direct, sau tutorele acestuia, pentru vaccinarea obligatorie. Prin urmare, acest context existent în practica vaccinării ar putea genera următoarea perspectivă pentru consumator: „Ele reprezintă un paradox într-o țară în care legea garantează fiecăruia dreptul de a refuza îngrijirea medicală”⁹. Impunerea unei obligativități vaccinale generalizate este percepută ca o încălcare a dreptului pacientului de a refuza un tratament care ar putea contravine, în anumite situații, intereselor sale. În cazul oricărui alt tratament medical, chiar și cel aplicat unei persoane pentru a înlătura un risc major asupra vieții, este imperativ să se țină cont de refuzul persoanei – atunci când este capabilă să-l ofere.

În plus, ar putea exista unele vaccinuri aflate în calendarul celor obligatorii, dar care protejează contra unei maladii ce nu reprezintă o reală amenințare pentru populația căreia i se administrează la un moment dat. Astfel, menținerea vaccinării obligatorii contra difteriei, tetanosului și a poliomielitei în țări precum Franța a fost privită ca o pură atentare la libertatea individului¹⁰. Iar politicile de sănătate publică ale acestei țări nu reprezintă o singularitate printre țările puternic industrializate.

În același timp, existența unei astfel de politici duce la crearea tendinței, atât din partea individului, cât și a societății în genere, de a urma prevederile legale, fără a acorda o suficientă atenție informării asupra vaccinului și observării eventualelor contraindicații contextuale. Apoi, se mai ajunge ca unele vaccinuri ce sunt în regim de recomandare să fie administrate combinat cu altele ce sunt

⁸ Didier Torny, *Op. Cit.*, p. 16-17

⁹ „Elles représentent un paradoxe dans un pays où la loi garantit à tout citoyen le droit de refuser le soins” (Daniel Floret, *Comment faire de la pédagogie autour du vaccin?*, adsp. Nr. 71 juin 2010, p. 44)

¹⁰ Daniel Floret, *Op. Cit.*, p. 44

obligatorii¹¹. Prin utilizarea exclusivă a acestor produse, populația resimte o încercare de a se determina acceptarea vaccinării obligatorii împotriva infecțiilor pentru care vaccinarea este doar recomandată. Or, libertatea decizională pare a fi profund afectată prin comandarea sau producerea exclusivă a vaccinurilor combinate. Apoi, utilizarea vaccinurilor nu este o metodă profilactică lipsită de riscuri, iar asumarea unor riscuri suplimentare care nu vizează obținerea unui real câștig pentru individ și comunitate nu-și poate găsi un rost într-o societate echilibrată. Mai mult decât atât, dacă pentru anumite boli infecțioase, companiile farmaceutice ar alege, datorită strategiei lor de marketing, să producă doar vaccinuri combinate, populația ar fi pusă în situația de a fi constrânsă la asumarea unor riscuri ce depășesc chiar și cele impuse prin prevederile legislative.

Și, nu în ultimul rând, prin observarea istoriei obligativității vaccinale, se remarcă faptul că această politică a organismelor de sănătate publică exercită o influență deosebită în consolidarea mișcărilor antivaccinale¹².

Recomandarea vaccinală

Aspecte pozitive

Deși anterior afirmam faptul că obligativitatea vaccinală ar putea avea o contribuție semnificativă în realizarea unui procentaj care să asigure rata necesară imunizării unui grup populațional, unele studii au evidențiat faptul că adoptarea unei politici bazate pe simplă recomandare ar putea avea rezultate la fel de satisfăcătoare în cazul în care este utilizat, în mod corespunzător, întregul arsenal specific acestui tip de politică publică. Asta deoarece, în acest caz, accentul este pus pe realizarea campaniilor de promovare și de informare populației asupra beneficiilor și riscurilor vaccinării. Activitatea medicilor a jucat un rol semnificativ în mărirea acceptabilității vaccinurilor în situațiile în care s-a folosit simpla recomandare a lor. Iar în urma ameliorării comunicării cu părinții privind vaccinarea copiilor aflați în situație de risc rezultatele au fost surprinzătoare: în această situație, acceptabilitatea a fost cu mult mai mare decât în cazul obligativității vaccinale generalizate cu BCG.¹³

Pe de altă parte, trebuie avut în vedere și faptul că, în contextul existenței unei simple recomandări, riscul încălcării drepturilor individului este mult diminuat. Asta deoarece el este informat, îi sunt prezentate într-o lumină clară toate implicațiile deciziei sale, iar acesta va alege în mod conștient. Astfel, în cazul

¹¹ *Ibid.*, p. 44

¹² Daniel Floret, *Op. Cit.*, p. 44

¹³ C. Parachie, X. Carcopio, S. Gossot, K. Retornaz, M. Uters, J. Mancini, J.-M. Garnier, P. Minodier, *Couverture vaccinale par le BCG ciblé en maternité avant et après la suspension de l'obligation vaccinale*, Archives de Pédiatrie 2010;17:359-365, 10.1016/j.arcped.2010.01.014, p. 364

În care ar apărea anumite eșecuri postvaccinale, persoana respectivă va înțelege faptul că acestea fac parte dintre riscurile pe care și le-a asumat în momentul vaccinării. El nu va trăi cu impresia că au existat lucruri care i-au fost ascunse, că s-a trecut peste voința sa, sau că sistemul de sănătate publică urmărește niște scopuri contrare intereselor individuale, așa cum s-ar întâmpla dacă s-ar folosi coerciția în vederea realizării procentajului dorit de persoane vaccinate.

Un alt motiv pentru care ar fi preferabilă existența unei simple recomandări este faptul că aceasta ar implica existența unei mai mari atenții în cazul deciziei de a include o anumită persoană în grupul celor vaccinați. Accentul fiind mai mult pus asupra realizării unei serii de analize și consultații pre-vaccinale pentru a se observa în ce măsură eforturile de imunizare ar fi necesare, dacă nu există unele contraindicații și dacă măsura luată se va dovedi un succes în dobândirea rezultatului scontat. În acest caz, persoanele sensibile la unele componente ale vaccinului sau situațiile în care vaccinarea nu ar fi recomandată vor fi facil observabile, prevenind, astfel, apariția unei rate crescute de efecte adverse postvaccinale de o gravitate ridicată.

Aspecte negative

Cu toate că existența unei simple recomandări nu alterează drepturile individului, acestea pot avea un aport deficitar în realizarea obiectivelor organismelor de sănătate publică. Iar un prim motiv se datorează faptului că resursele antrenate în implementarea acestui tip de politici publice sunt considerabil mai mari. Este necesară existența unor campanii de informare a populației, de realizarea unor teste care să pună în evidență contraindicațiile și toate acestea implică resurse financiare, și nu numai. Pe lângă asta, cadrele medicale trebuie să depună eforturi considerabil mai mari pentru informarea și conștientizarea populației privind implicațiile deciziilor luate de către beneficiarii vaccinării, fiind, prin urmare, o sursă de consum psihic mărit pentru persoanele cărora le revin aceste responsabilități.

Însă, deși pot fi depuse numeroase eforturi pentru ca populația să fie informată astfel încât să ia cea mai bună decizie, se poate ca întâmpla ca rata vaccinării să fie totuși foarte scăzută, și asta nu întotdeauna datorită opoziției populației. Ci și datorită faptului că, în cazul unei simple recomandări, numărul și măsura subvenționării produșilor vaccinali vor fi mult scăzute.

Pe de altă parte, procentajul de persoane imunizate poate fi scăzut și datorită ignoranței anumite grupuri. Se poate ca unele persoane, văzând că anumite vaccinuri nu sunt obligatorii, să diminueze importanța imunizării, fără a avea motive întemeiate, și să neglijeze realizarea acestui aspect. Este realmente dificil a face o persoană mult dezinteresată de starea sa de sănătate să ia măsuri preventive, atâta timp cât nu există cursuri în educația formală care să formeze publicului o gândire în acest sens.

Din cele expuse anterior se poate observa că, indiferent ce tip de politică vaccinală este ales pentru a fi aplicat unui grup populațional, întotdeauna vor exista, în măsură egală, atât avantaje, cât și dezavantaje. Iar, în ceea ce privește perspectivele asupra balanței dintre acestea pentru aceste două tipuri de politici publice, ele vor înclina fie într-o parte, fie într-alta – în funcție de unghiul din care se privește și sistemul valoric al individului implicat într-o astfel de dezbateră, respectiv a eticianului. Totuși, vorbind la modul general, există o serie de factori deficitari care ar putea genera perspectivele conflictuale și care, în măsura în care ar fi cunoscuți, să poată fi diminuați.

4. Cauzele genezei actualei dificultăți de abordare a acestei teme

Motivele care conduc la nașterea unor reale impedimente în dezbaterile privind etica vaccinării sau privind etica politicilor publice aferente acestui domeniu aduc în atenție trei probleme majore: (1) posibila lipsă a unui fundament teoretic al discursului și prejudecățile gândirii individului (2) care, asociate, dau naștere (3) perspectivelor divergente.¹⁴

Un prim impas în găsirea unei perspective etice, bine justificate, asupra vaccinurilor este cauzat de datoriile de *prima facie*¹⁵, fiind vorba despre confruntarea cu existența unei duble responsabilități dată de sistemul valoric personal al celui implicat într-o astfel de dezbateră. Prin urmare există, pe de-o parte, datoria de a proteja populația față de o anumită boală contagioasă, dar, pe de altă parte, suntem constrânși, din punct de vedere moral, de principiul interdicției de a obliga pe cineva să se livreze unei proceduri medicale, având riscuri potențiale pentru sănătatea sa. Moral vorbind, în acest context este vorba despre o decizie care nu este efectiv pornită din voința sa, chiar dacă, din păcate, în practica curentă a vaccinării nu se caută aproape niciodată realizarea voinței individului. Totuși, existența unui asemenea conflict este mult augmentat de invazia ireversibilă, în viața umană și în susținerea proceselor vitale, a tehnicii de un perfecționism crescând care aruncă ființa umană în imposibilitatea de a mai gestiona consecințele acestei intruziuni¹⁶ și de a stabili o limită clară. Astfel, ultimele decenii au fost caracterizate de uzajul, din ce în ce mai puternic, al vaccinurilor; însă dezvoltarea tehnologiei ne relevă, din ce în ce mai exact, abundența inepuizabilă a riscurilor de contaminare și impuritate a produșilor

¹⁴ Ph. Autrive et al., *Les vaccinations en question*, Frison-Roche, Collection *La preuve écologique*, Paris-France, 2003,

¹⁵ David Ross, *The right and the good*, Clarendon Press, Oxford, 1930, p.84

¹⁶ Günther Anders, *L'obsolescence de l'homme : Sur l'âme à l'époque de la deuxième révolution industrielle* (1956), Edition de l'Encyclopédie des nuisances, Ivrea, Paris, 2002, p. 48

vaccinali¹⁷. Or, acest fapt aruncă dezbateră etică a acestei chestiuni într-o reală dificultate de a mai crea o conexiune amiabilă între individ și organismele de sănătate publică. Totuși, acest aspect ar putea fi surmontabil prin dezvoltarea unei perspective valorice bazate pe observarea experienței individului care, fiind esențialmente subiectivă, nu poate fi chestionabilă din punctual de vedere al validității sale; atâta timp cât este luată în considerare ca un tip posibil de fenomen. Totuși, în ce măsură individul, el însuși, resimte nașterea unui asemenea decalaj în problematica vaccinării? Și cum se găsește el, în fața unei asemenea situații, pus în situația de a prezerva responsabilitatea socială?

În al doilea rând, este posibil ca eticianul să fie el însuși perturbat, pe parcursul studiului, prin alterarea capacității sale de analiză obiectivă a realității. Vorbind despre experiența dezvoltată într-un orizont mondan, Husserl afirmă că apariția de perspective subiectiv-relative asupra diferitelor probleme ale vieții cotidiene se datorează chestionabilității accesibilității cunoașterii a ceea ce există în sine¹⁸. Totuși, realizarea unui studiu empiric centrat pe analiza subiectivității apercptive a individului diminuează riscurile ca rezultatele unui discurs etic asupra problemei vaccinării să fie subiectivizat prin înseși prejudecățile eticianului. Apoi, literatura de specialitate privind acceptabilitatea vaccinală evidențiază angajarea individului într-o preocupare fără multe speranțe de reușită: de a avea o înțelegere a riscurilor reale ale vaccinării sau ale contactării bolii.¹⁹ Așadar, în ce măsură are el o imagine clară asupra subiectivității capacității sale de a aprecia riscul sau a subiectivității prezentărilor mediatice pe această temă?

În al treilea rând, utilizarea discursivă a anumitor concepte fără a avea un acord teoretic bine stabilit asupra lor ar putea avea, de asemenea, anumite implicații în apariția perspectivelor divergente asupra vaccinării. Mai mult decât atât, textele care tratează despre acceptabilitatea vaccinurilor relevă stabilirea unei relații între noțiunile de risc și responsabilitate socială cu necesitatea de a se livra vaccinării, fără a clarifica cum această datorie vine pentru a se impune cuiva sau de a aduce în atenție motive pertinente pentru care cineva ar trebui să-și asume o anumită decizie și nu alta. Pentru a reuși în guvernarea corpurilor cetățenilor – o biopolitică²⁰ cu o maximizare a profitului statal și social, s-a dezvoltat, încă de la începuturile vaccinologiei, un discurs mult axat pe ideea de filantropism unde riscul de expunere la boală, în urma eforturilor de imunizare,

¹⁷ M. Gorget, *Origines et consequences des contaminations et impuretés des vaccins*, (în : *Les vaccinations en question*), p. 78

¹⁸ Edmund Husserl, *The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology*, Northwestern University Press, 1970, p.76

¹⁹ A se vedea Cavicchioli, Lionel, *Pour une « real ethic » de la vaccination ?*, « Vaccins et demain? – dossier »; sau Alexis et al. *Danger et risques des vaccins : mythes et réalités*, « Les vaccinations – dossier »

²⁰ Michel Foucault, *Securitate, teritoriu populație*, Cursuri 1977-1978, Editura Idea Design & Print, Colecția Panopticon, Cluj, 2009, p. 322

a primit o accepțiune pozitivă : un potențial pericol asumat în vederea obținerii unui beneficiu cu mult mai important pentru societate decât riscul asumat.²¹ Dar, pentru individ, mai rămân, probabil multe întrebări și un lung drum de parcurs – greu comprehensibil – pentru a observa realmente laicitatea utilizării acestor concepte într-un context care face să nască un asemenea tip de necesitate. Se poate, deci, interoga: resimte el un uzaj excesiv a unui discurs puternic centrat asupra beneficiului colectivității în promovarea vaccinării ca un derapaj către stabilirea unei forțe opresive angajate în anumite obiective, aproape oculate, ale sistemului biopolitic? Cum va justifica el necesitatea vaccinării obligatorii? Pentru a înțelege realmente valoarea dată de individ raportului său cu statul și organismele sale, se presupune existența unei situații utopice unde vaccinarea să aibă o inocuitate absolută; chiar mai mult, doar beneficii – în acest caz, statul, prin organismele sale, are dreptul (legitimitatea), datoria sau chiar obligația de a impune fiecărui individ de a se vaccina? Totuși, dacă ar fi să vorbim despre situația efectiv observabilă în contextul unei campanii de vaccinare, poate el destina anumiți indivizi sănătății (dar doar un procentaj incomplet al populației), în timp ce alții sunt, fără nicio îndoială, destinați suferinței – datorită particularității organismelor lor, nu întotdeauna de necunoscut, cu puțin mai multe costuri, la stadiul actual al cunoașterii științifice? Este posibil ca aici individul să găsească o utilizare nepotrivită a anumitor construcții conceptuale, având scopul de a obține un mai bun procentaj de populație vaccinată? Cu toate acestea, cum s-ar putea ca cele două concepte să-și găsească locul într-o apologie pentru vaccinare, fiind, în mod egal, într-un raport justificat din punct de vedere teoretic, bine fondat pe respectul principiilor etice și în acord cu a percepția individului beneficiar?

Prin urmare, dată fiind starea actuală insuficient clarificată a tematicii în chestiune, un accent mărit pus pe observarea empirică a fenomenului social și a comprehensiunii date de individul însuși acestei construcții conceptuale ar fi, deci, în măsură de a aduce unele clarificări astfel încât să ajungă la o diminuare a conflictele etice și a impasului teoretic subliniat anterior. Asta deoarece numai individul este în măsură de a afirma felul în care percepe modul actual al derulării campaniilor de informare și politicile publice utilizate în acest domeniu; cât și măsura în care înțelege și asumă fundamentul teoretic al relației conceptuale dintre asumarea riscului prin vaccinare și responsabilitatea socială.

5. Spre o metodologie de lucru în abordarea etică a vaccinării

Un aspect major care scapă uneori eticienilor și profesioniștilor din domeniul medical privitor la persoanele ce refuză vaccinarea ar fi următorul: există o distincție netă între persoanele nevaccinate datorită ignoranței și a lipsei de

²¹ Jean-Baptiste Fressoz, *Op. cit.*, p. 74

interes față de propria lor sănătate și persoanele cu o viziune bine formată, ce vin cu argumente bine formulate și care chiar ajung până la a milita împotriva vaccinării obligatorii pentru unele boli. Aceștia nu sunt întotdeauna ignoranți, de multe ori se întâmplă să fie chiar persoane cu o anumită pregătire medicală sau persoane autodidacte în acest domeniu. Astfel, pentru aceștia metodele utilizate în cazul celor ignoranți nu ar conduce la aceleași rezultate: constrângerea și metodele „brutale”, nepedagogice, nu ar face decât să le întărească și mai mult convingerile personale. În foarte multe situații, părinții aceștia, care refuză vaccinarea copiilor lor, fac acest lucru motivați de cele mai bune intenții: ei au convingerea că acesta este cea mai bună alegere pentru sănătatea copiilor lor și tocmai de aceasta ei au luat respectiva decizie. Și, în acest caz, vaccinarea este, pentru ei, asumarea unui risc cu un grad mărit de probabilitate în defavoarea unuia mai puțin probabil: cel al bolii în sine.

Punctul de plecare, în studiul acestei probleme etice, ar trebui să fie aprecierea dată de individul însuși raportului conceptului de risc cu cel de responsabilitate socială în contextul vaccinării obligatorii. Iar aceste chestionări vor oferi posibilitatea dezvoltării unei reflecții etice bazate pe un principiu izvorât din nucleul teoriei asupra justiției a lui John Rawls²²: este vorba de maximizarea beneficiilor pentru întreaga populație printr-o suită de acțiuni preventive consecvente a organismelor de sănătate publică. Astfel, scopul acestei perspective este acela de a depăși conflictele medic / sistem de sănătate publică – pacient / beneficiar, datorate dilemelor etice, prin urmărirea ameliorării autonomiei decizionale, având, în același timp, o contribuție la augmentarea calității vieții – în toată plenitudinea acestui concept, și care să fie, în același timp, adaptat pentru a răspunde nevoile societății în ansamblul său. Or, utilizarea unei abordări fenomenologice va oferi posibilitatea de a se realiza o cale de acces spre specificitatea fenomenului de acceptare inegală a acestui instrument profilactic și de a identifica legitimitatea dată de consumator discursurilor politice, de promovare a vaccinării, puternic centrate pe ideea de responsabilitate socială. Astfel, individul trebuie interogat și ascultat cu privire la poziția pe care o are în raport cu vaccinarea obligatorie și cu privire la motivațiile ce stau la baza acestei decizii. Când vom cunoaște *ce* îl determină pe un individ să ia anumite decizii vom ști și *cum* să abordăm această discuție pentru a veni în întâmpinarea nevoii sale de siguranță și de a preîntâmpina lipsa de încredere în sistemul medical.

²² John Rawls, *O teorie a dreptății*, Traducere Horia Târnavanu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, ediție revizuită, p.73

6. Concluzie

Majora problemă observabilă în dezbaterile privind eticile vaccinării se datorează viziunilor divergente asupra practicii vaccinării. Iar aceste perspective antagonice nu se regăsesc doar în rândul persoanelor neavizate în domeniu: ci, chiar și în rândul profesioniștilor din domeniul medical sunt persoane care își formează o viziune autonomă, având un mare impact asupra pacienților lor. Pe de altă parte, pe lângă faptul că sunt indivizi care se sustrag vaccinării datorită ignoranței, sunt mulți a căror decizie este bazată pe o părere formată în timp. De aceea, este vital a se face o distincție între cele două categorii în interacțiunea cu pacienții. Asta deoarece deși cei care prezintă o ignoranță crasă față de importanța utilizării metodelor profilactice ar putea fi corijați în atitudinea lor prin utilizarea metodelor constrictive; totuși, pentru cei cu o părere autonomă, bine formată asupra acestui subiect, exercitarea autorității poziției s-ar putea să aibă un rezultat mult diferit de cel scontat și să ducă la generarea unor perturbări la nivel comunitar.

Prin urmare, pentru a putea observa atitudinea individului față de vaccinare și găsirea celor mai potrivite metode în vederea unei bune colaborări medic – pacient este necesar a nu se ignora importanța studiilor fenomenologice asupra acceptării inegale a vaccinării în rândul populației. Individul este singurul în măsură de a-și explicita decizia și să ofere *cheia* prin care se poate mări gradul de încredere față de sistemul medical public, iar ca, pe de altă parte, serviciile medicale să satisfacă realmente, în măsura posibilităților, nevoile și expectanțele beneficiarilor.

